

Oponentský posudek diplomové práce Kláry Kaprálové **Obrazy Prahy v dílech poúnorových exulantů**, FHS UK, Praha, 2018.

Předkládaná práce je věnována motivům Prahy v prozaických dílech tří českých spisovatelů, kteří po roce 1948 opustili Československo – Egona Hostovského, Zdeňka Němečka a Jiřího Kovtuna. Obecně vzato je téma dobře zvolené a otevírá zajímavé otázky z politického i literárního hlediska. Zejména u próz pak nemusí jít (v duchu zjednodušeného pohledu na exil) o osobní vztah autora k zemi, kterou opustil, ale obecněji o vidění důležitých událostí z jiné geopolitické perspektivy a kontextu. Všechny tři analyzované prózy jsou navíc zasazeny do historicky významných období, k nimž se pojí ideově silně zatížené interpretace. Praha v těchto prózách pochopitelně není jen místem pro nostalgické vzpomínky, nýbrž historickým dějištěm. Předběžně se tedy nabízí otázka, zda prózy nějakým způsobem (například z perspektivy postav) reflektují nostalgický vztah k vlasti, jakkoli ve fikční próze nejde o osobní vyznání, a také jak v nich Praha figuruje jako scéna zásadních událostí, které byly na obou stranách železné opony nahlíženy odlišně. Němečkova a Hostovského próza nabízí obrazy únorových událostí jednoznačně odlišné od oficiálního výkladu předlistopadového režimu, Kovtun pak s větším časovým odstupem interpretuje pražské povstání a až dekonstruuje jeho obraz ustálený v dané době zejména Drdovou *Němou barikádou* z roku 1946 a Vávrovým stejnojmenným filmem (1949).

Autorka v práci podává přehled historických souvislostí, stručně uvádí teoretické texty k poetice města a předkládá portréty všech tří vybraných autorů, charakterizuje jejich prózy a věnuje se zobrazení Prahy v nich. Jako teoretické pozadí pro obraz města v literárním textu volí především práci Daniely Hodrové *Citlivé město*, v různé míře pak další práce. V závěru pak srovnává vybrané prvky všech tří próz, a to jazyk, vypravěče, a topos domu a příbytku.

Práci hned na úvod hodnotím jako nepříliš zdařilou, a to z více důvodů. Autorka především na zcela elementární úrovni zápolí s jazykem – běžné jsou nesprávné vazby, věcně nebo stylisticky nevhodné výrazy a gramaticky nekorektní nebo logicky nesprávné věty místy hraničící s nejasností. Například: „Mezi již zmíněným Egonem Hostovským tu najdeme i Zdeňka Němečka,“ (11); „Režimu nehodným lidem byl zakazován vstup do budov“ (16); „Zpočátku přenášeli informace [tj. stanice svobodná Evropa] převážně politické, ale postupem času se snažili o domácí média,“ (22); „Například již název Kovtunova díla *Pražská ekloga* je zcela neidylickým románem...“ (29); „Velmi brzy zjistil, že pokud chce vydávat své texty v rodném jazyce, bude potřeba jejich překladu, aby dosáhl většího věhlasu,“ (37), „hlavním motivem je zápleтка hledání nezvěstného Pavla Krále a napětí,“ (41) a četná další místa.

Na popisné úrovni, tam kde jde mj. o charakteristiku doby nebo základní věcné souvislosti práce silně zjednodušuje, leckde je nepřesná nebo zkreslující, nemluvě o zjevných omylech zřejmě z nepozornosti. Vybrané příklady: „U nás dochází na přelomu 40. a 50. let hned ke dvěma změnám. První je skončení první [!] světové války a další je změna politického režimu,“ (16). Autorem knihy *Bude literární věda exaktní vědou?* není Miroslav Červenka, nýbrž Jiří Levý (35), dedikace Kovtunova románu není podtitul a figuruje i v exilových vydáních (s.65).

Několik poznámek k odborné literatuře a věcné stránce: U Jiřího Kovtuna by stálo za doplnění, že velké renomé získal jako autor historických knih o Masarykovi a první republice a v této oblasti patří k poměrně známým autorům; pokud jde o základní slovníkovou příručku, *Slovník zakázaných autorů* je dnes již zcela nevhodný – vznikl v nepříznivých podmínkách samizdatu a exilu za předchozího režimu a jeho autoři neměli dostatečný přístup k pramenům. Existuje řada novějších pramenů, například internetový *Slovník české literatury po roce 1945* (projekt ÚČL AV). Pokud jde o exilovou literaturu, v zásadě je dnes přinejmenším pro studijní účely až na výjimky dobře dostupná a bibliograficky zpracovaná; pravdou je, že její reflexe není stále dostatečná a povědomí leckdy velmi malé.

Kapitoly, které by měly být věnované interpretaci děl, často sklouzávají k převypravování děje a k vlastnímu tématu práce se autorka dostává jen v dílčích postřezích. Ty jsou leckdy relevantní a zajímavé a bylo by možné na nich stavět – například atmosféra a světelné jevy u Hostovského, srovnání pohledů zdola a shora ve vztahu k atmosféře příběhu a naladění postav, motiv loučení se s Prahou nebo odcizení příbytku. V zásadě ale hlavní téma zůstává rozptýlené do odboček a jednotlivostí.

Celkově v práci postrádám jasnější ponětí o povaze literatury, o literárnosti zkoumaných próz. Texty čte autorka mnohdy velmi realisticky, málo odlišuje, že nejde o líčení skutečnosti, nýbrž o fikci, která má své vlastní zákonitosti. Její komentář často přechází do neadekvátních úvah o dobové realitě: „Erik má za úkol najít Pavla krále a zjistit o něm co nejvíce informací, neboť Král je podezřelý ze špionáže. Vidíme, jak moc se lid v této době (únor 1948, komunistické období) dokázali přetvařovat a využívat svých přesvědčovacích, někdy donucovacích schopností – bývali milí a přátelští, pokud jim člověk vyhověl,“ (44). – U všech tří próz by bylo vhodné více uplatnit žánrové hledisko, zejména u Hostovského a především a evidentně u Kovtunova ironického intertextuálního románu, který rozhodně nelze číst realisticky.

Práce, jak jsem uvedl, předkládá podnětné téma, pojednává je ale nedostatečně. Prospělo by jí prohloubení metodických východisek, možná srovnání s dobovými režimními

texty, ať už historickými a publicistickými, nebo beletristickými (zmíněná *Němá barikáda*), ale především postrádám větší cit pro literaturu vypěstovaný soustavnějším čtením – což není otázka přečtení té které příručky, ale zájmu a zaujetí.

Práci lze s velkou shovívavostí hodnotit známkou dobře, rozhodnutí ale nechávám na průběhu obhajoby.

V Praze, 24. 1. 2018

Josef Hrdlička